

A családnév-változtatások története időben, térben, társadalomban

Szerkesztette FARKAS TAMÁS és KOZMA ISTVÁN
Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság,
Budapest, 2009. 412 lap

I. A kötetről

A családnév-változtatások (elsősorban: névmagyarosítások) 19–20. századi történetük során – nagyságrendjét tekintve – mintegy 350-400 ezer magyarországi család életét érintették; egyes nemzeti, etnikai vagy kulturális kisebbségek esetében különösen is jellemző eseményként. Kötetünk az újabb kori magyar történelemnek ezzel az igen összetett, sajátos és jellemző, ám számos vonatkozásában mindmáig feltáratlan jelenségével foglalkozik.

E könyv nagy fejezetei a névváltoztatások jelenségét időbeli, térbeli, társadalmi és kulturális dimenzióiban egyaránt, illetve együttesen vizsgálják. A bevezető, áttekintő fejezet után a történelmi-ideológiai környezetet, a csoportosajátos és helyi vonatkozásokat, más országok hasonló gyakorlatát és a névváltoztatások szépirodalmi tükröződését bemutató elemzések következnek. Az egyes témákat különböző tudományterületek képviselői által írott tanulmányok tárgyalják. A kötetbeli 23 tanulmány önállóan is értékelhető, azonban egymáshoz is kapcsolódó szövegeket jelent. Ezek az egyes nagy fejezetek címe által jelzett, bár egymástól élesen el nem határolható témákat együttesen, ha nem is feltétlenül a maga teljességében, hanem a maga gazdagságában, sokarcúságában és összetettségében hivatottak bemutatni.

Olyan kötetet igyekeztünk összeállítani, amelyben egyrészt több tudományterület a maga sajátos látásmódjával és eszközeivel veszi közösen és szakszerűen górcső alá a jelenséget, annak egészét és újabb részleteit is; másrészt pedig egyes szerzők saját diszciplínájuk határait átlépve, a különböző tudományágak módszereit és eddig elért eredményeit szintetizáló szemlélettel közelítik meg a kérdést. Amit ebből sikerült megvalósítani, az a szerzők érdeme, akik az eddigi kutatási eredményekre támaszkodva, de elsősorban új forrásfeltárások, módszerek, vizsgálatok és kérdésfelvetések alapján készítették el e könyv fejezeteit. A kiadvány végéhez csatolt mellékletek a témakör eddigi kutatásairól és szakmai háttéréről, illetve a névváltoztatási mozgalom méreteiről adnak képet az érdeklődő számára.

Az itt közreadott tanulmányok mindegyikét két-két szakmai lektor véleményezte, javaslataikkal hozzájárulva azok végleges megformálásához.

Kötetünk több új részterületet von be a vizsgálatba és számos új eredményt ad közre, más esetekben viszont további kutatási feladatokra és újabb kérdésekre hívja fel a figyelmet. Bízunk benne, hogy idővel ezekre is újabb válaszok születhetnek majd.

II. Tartalomjegyzék

Előszó.....	
A névváltoztatások általános kérdései.....	
FARKAS TAMÁS: Szempontok, irányok, feladatok és lehetőségek a családnév-változtatások vizsgálatában	
HAJDÚ MIHÁLY: A névváltozások és névváltoztatások rendszere.....	
KARÁDY VIKTOR: A névmagyarosítások társadalomtörténeti összefüggései	
VÖRÖS FERENC: Névváltoztatás és névhelyreállítás a kisebbségi magyar névhasználat tükrében: terminológiai javaslat egy névtani jelenség megnevezésére	
Névmagyarosítás a történelmi-ideológiai erőterben	
MAITZ PÉTER: Névmagyarosítás és névideológia a dualizmus kori Magyarországon	
JUHÁSZ DEZSŐ: Múltidézés és családnév-változtatás	
A névmagyarosítások csoportosajátos történetei	
BINDORFFER GYÖRGYI: Etnoním, családnév, keresztnév: névhasználat és névválasztás a magyarországi németeknél.....	
FÖGLEIN GIZELLA: Névváltoztatás és agráralakulás a magyarországi németek kitelepítésének árnyékában (1945)	
FENYVES KATALIN: Hirschlből Szarvady és Ábrahám fia, Jenő: a névválasztás mint akkulturációs stratégia	
KOZMA ISTVÁN: Közeledés vagy az elkülönülés reprodukálása másként? Zsidó és keresztény névválasztás a századfordulón (1897–1908)	
NAGY IMRE GÁBOR: A közigazgatási tisztviselők névmagyarosítása Somogy és Baranya megyében (1933–1938).....	
BENCE ERIKA: Szentelekytől Aaron Blummig: írói nevek a vajdasági magyar irodalomban.....	

A névmagyarosítások helyi történetei	
FÜLÖP LÁSZLÓ: Névváltozások és névváltoztatások Kaposvár környékén a 19. században	
MIZSER LAJOS: A nyíregyházi tirpákok névváltoztatásai	
SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ: Egy tömeges névváltoztatás története és tanulságai: Kislőd, 1868	
VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA: Névváltoztatások Győrben a reformkorban és a 19. század második felében	
MIKESY GÁBOR: A névváltoztatások földrajzi eloszlása 1895-ben: kísérlet a térinformatika alkalmazására a névmagyarosítások kutatásában	
Névváltoztatások más népeknél	
BERECZ ÁGOSTON: A családnév románsága a dualizmus kori erdélyi, illetve magyarországi román nemzeti elit önképében	
KOZMA JUDIT: Osztrák és magyar zsidók névváltoztatásai a hosszú 19. században	
BÁNYAI VIKTÓRIA: A névhéberesítés társadalomtörténeti és nyelvi vonatkozásai	
FÁBIÁN ZSUZSANNA: A vezetéknév-változtatás néhány olasz vonatkozásáról.....	
A névváltoztatások képe az irodalomban	
T. SOMOGYI MAGDA: Családnév-változtatás az írói névadásban	
VÁCZINÉ TAKÁCS EDIT: A családnév-változtatás mint az írói névadás eszköze Vámos Miklós „Apák könyve” című regényében	
Mellékletek	
FARKAS TAMÁS: A magyar családnév-változtatások szakirodalmának válogatott bibliográfiája (1872–2009).....	
KOZMA ISTVÁN – FARKAS TAMÁS: Dokumentumok a magyarországi családnév-változtatások állami szabályozásának történetéből (1787– 2002)	
KOZMA ISTVÁN: A magyarországi családnév-változtatások története számokban.....	
Kötetünk szerzőiről.....	

III. A kötet felhasználása

A kötet példányaikat számos kutatóhelynek (hazai akadémiai, illetve határon túli kutatóintézetnek, egyetemi/főiskolai tanszéknek vagy könyvtárnak, egyéb intézménynek), illetve a legnagyobb könyvtáraknak eljuttattuk. Recenziós példányokkal kerestünk meg több hazai, részben külföldi szakfolyóiratot, olyanokat, amelyek profiljába az itt tárgyalt témakör jól beilleszkedik (történettudomány, nyelvészet és névkutatás, filológia, kisebbségkutatás, jogtudomány). A recenziálás megszokott átfutási idejének megfelelően ezekből eddig egy szakmai ismertetés jelent meg, az olasz Rivisita Italiana di Onomastica (XVI, 2010: 178–180) hasábjain. A kötetéről, illetve annak témájáról külön cikkben adott hírt addig is több más folyóirat (Nyelvünk és Kultúránk, Élet és Tudomány, HVG Online, Könyvpiac). A szakmai recenziók megjelenései még az elkövetkező időkben várhatók.